Соціально-історичне значення пісенного фольклору для розвитку українського суспільства (на основі аналізу пісні-реквієму «Пливе кача по Тисині»)

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

Пісенний фольклор був і залишається основною української культури, адже у ньому сконцентровані найважливіші аспекти національної філософії, менталітету, історії та культури.

Народний мелос, відображаючи буття нації є важливим фундаментом національної єдності та ідентичності

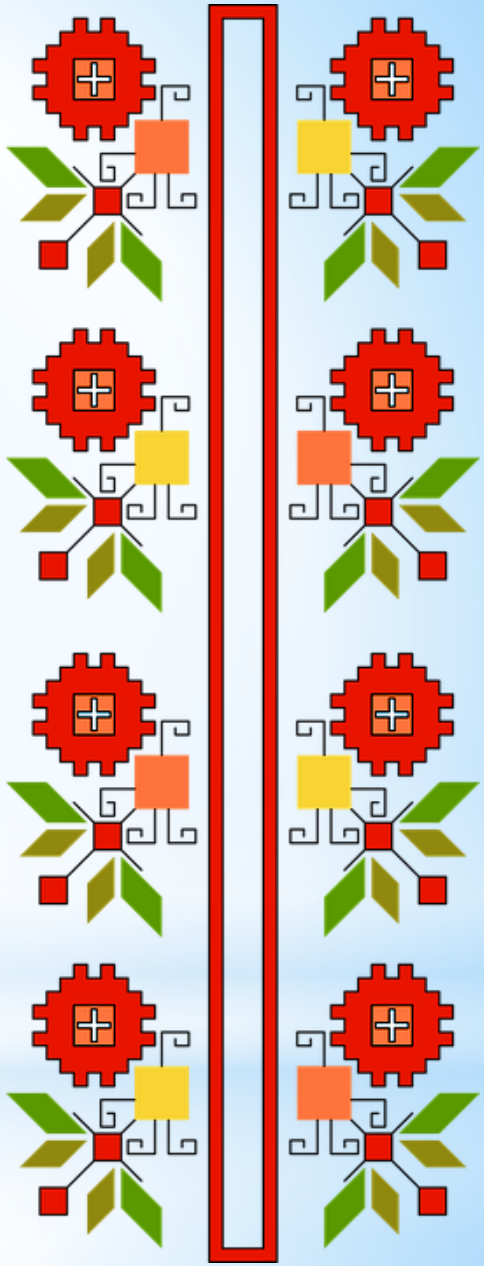

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

Аналіз пісні-реквієму «Гай, пливе кача....»

Твір увібрав у себе трагедію сучасності, демонструє зв'язок з історичним минулим, відображає багатовікову боротьбу українського лицарства за Незалежність та справедливість.

В українському суспільстві вже стало традицією слухати «Гай, пливе кача по Тисині» після хвилини мовчання тільки стоячи

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

«Гай, пливе кача....» увійшла до неофіційного протоколу прощання та увічнення пам’яті полеглих українських військових.

Сергій Нігоян Михайло Жизневський

Герої не вмирають!

Під звучання пісні хоронили першого загиблого на Майдані – білоруса Михаїла Жизневського

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

Василь Ґренджа-Донський
(1897- 1974 рр.)

«Квіти з терням», поетична збірка, що вийшла на початку **1923 року** в Ужгороді

Плавле кача по тисині;
«Мамко моя, не лай нині,
Залаєш ми в злу годину,
Сам не знаю, де погину».

Лає мати сина, лає,
Син додому не вертає…
Серед поля, на долині
лягло серце у тернині!

Гренджа-Донський В. Твори / упоряд., вступ. ст. та приміт. О. Мишанича. — Ужгород : Карпати, 2001. —С. 33.

Український поет, прозаїк, драматург, публіцист, перекладач, громадсько-культурний і політичний діяч, один із творців Карпатської України, редактор газети Карпатської України «Нова свобода», співредактор часопису «Русинъ». Борець за незалежність України у ХХ сторіччі.

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

Фольклорну мелодію вперше було зафіксовано у 1944 році в збірці «Народні пісні підкарпатських русинів» етнографом та українським композитором Дезидерієм Задором у селі Воловець

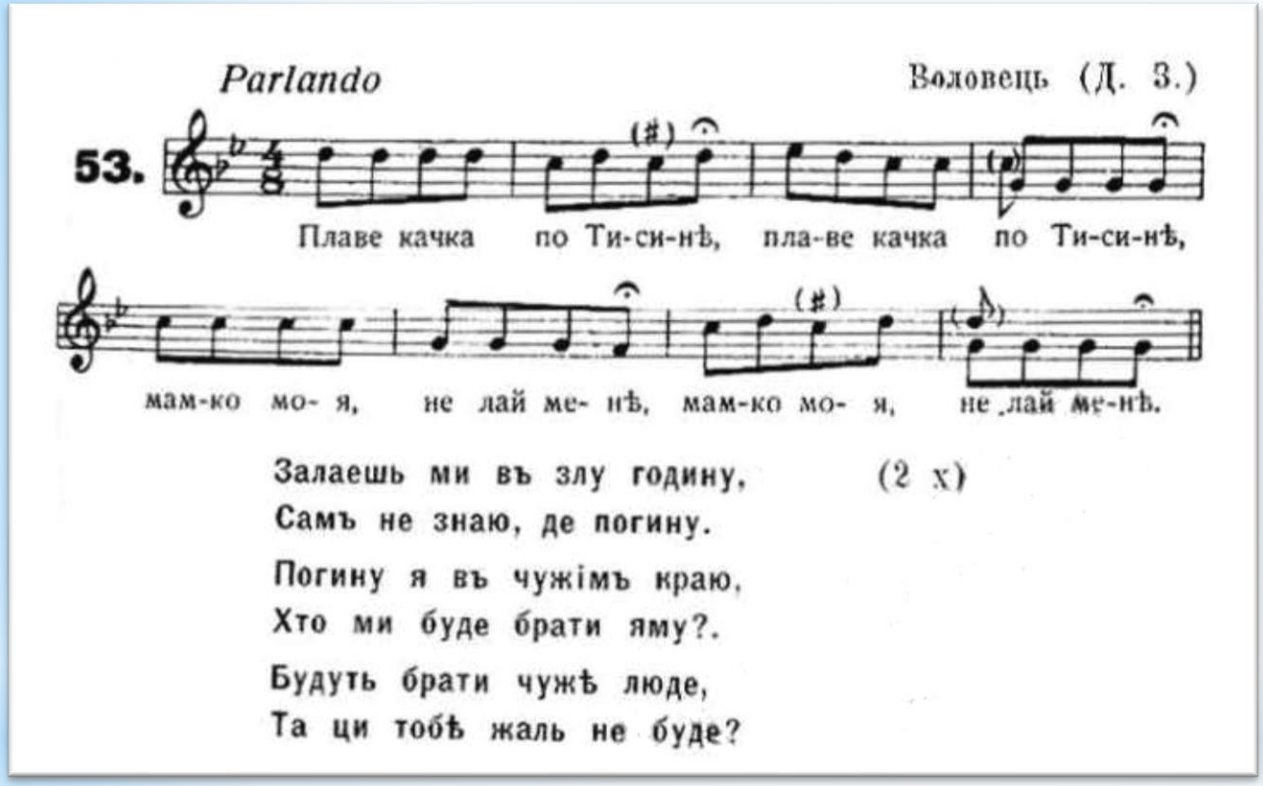

Parlando Воловець (Д. З.)

53.

Плаве качка по Ти-си-нѣ, пла-ве качка по Ти-си-нѣ,

мам-ко мо- я, не лай ме- нѣ, мам-ко мо- я, не лай ме-нѣ.

Залаешь ми въ злу годину, (2 х)
Самъ не знаю, де погину.

Погину я въ чужімъ краю,
Хто ми буде брати яму?.

Будуть брати чужѣ люде,
Та ци тобѣ жаль не буде?

Блискучий музикант Д. Задор 1943 р.

Народні пісні підкарпатських русинів / зібрали: Д.Задор, Ю. Костьо, П. Милославський. — Ужгород : Вид. Подкарпат. о-ва науки, 1944 .

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

ПЛИВЕ КАЧА ПО ТИСИНІ

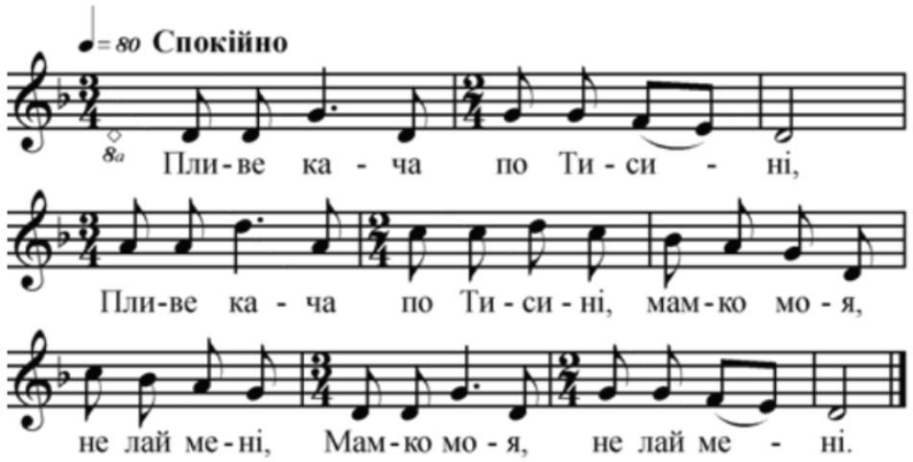

Пливе кача по Тисині, (2)
Мамко моя, не лай мені. (2)
Залаєш ми злу годину, (2)
Сам не знаю, де загину. (2)

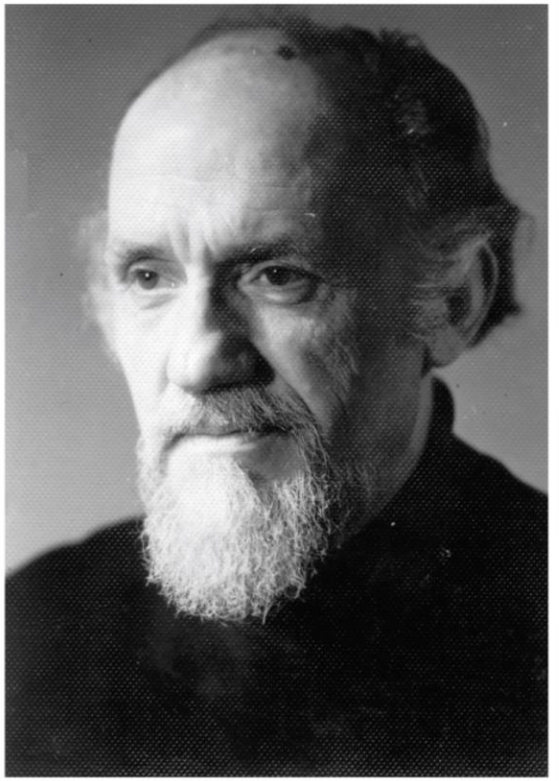

Володимир Гошовський
1922-1996

Другий варіант.

Запис з початку 1960-х років В. Гошовського від Івана Тебзи, 21 рік, із с. Березове Хустського району Закарпатської області.

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

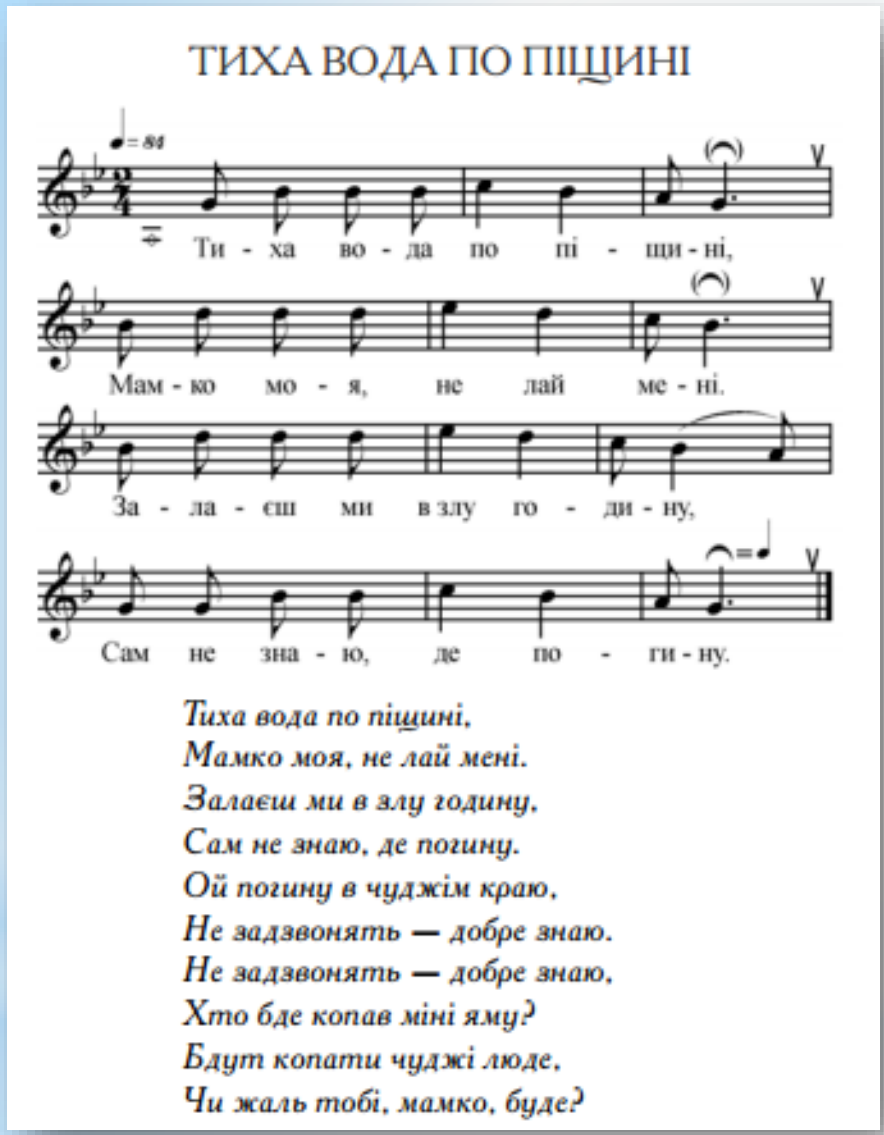

Третій варіант.

Запис 1982 року В. Сокола
від
Агафії Коруд, 1921 року
народження, у с.
Ялинкуватому
Сколівського району
Львівської області:

Фольклорні матеріали з отчого краю / зібр. В. Сокіл, Г. Сокіл. — Львів, 1998. — 614 с.

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

Оркестр українських січових стрільців

Пісня «Плине кача по Тисині», швидше за все, могла виконуватися під час подій Першої світової війни, у якій Україна, опинившись між двома імперіями в боротьбі за свою незалежність, втратила мільйони життів.

Враховуючи, що мелодія пісні була зафіксована у 1940-х роках, можна з упевненістю припустити, що вона входила до репертуару воїнів УПА та українського підпілля.

Уперше для широкого кола слухачів на естрадній сцені пісня пролунала з вуст солістки Закарпатського народного хору Віри Баганич (за чоловіком Гамага) у 1960-х роках.

На святі коломийки у Волівці цей твір занотував від неї керівник гурту «Піккардійська терція»

1937- 2018 рр.

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

Гурт «Піккардійська терція» здійснивши авторське аранжування та дещо змінивши мелодію, включив пісню-реквієм у свій аудіоальбом «Ельдорадо» ще у 2002 році, однак широку популярність твір здобув під час відспівування Героїв Небесної сотні на Майдані у 2014 році

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

Володимир Якимець

Сучасне звучання твір отримав завдяки І.Шульзі, який поклав пісню на ноти, та В. Якимецю, який її аранжував для соліста та чоловічого хору акапела

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

Образно-семантичний зміст твору

Музичне полотно пісні «Плине кача», пройшовши довгий історичний шлях, зазнало певних образних трансформацій.

В автентичному та сучасному варіанті пісні присутній трагічний сакрально-обрядовий образ поховання **(плач, голосіння)**

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

В аранжуванні В. Якимця **завдяки імітації церковного хорового співу**, що відтворено в партитурі характерним акордовим хоральним викладом фактури, пісня набула саме такого змісту.

Аскетичності звучання додає чоловічий тембр голосу в напружених високих регістрах.

Елементи архаїки прослідковуються в основній партії соліста, що має яскраво виражену імпровізаційну манеру виконання, із притаманними інтонаціями та нестабільною ритмоформулою.

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

Образ жінки-матері в композиції яскраво символізує вокаліз, який різко контрастує з речитативно-хоральною фактурою твору.

У мелодії вокалізу відображено розпач матері від непоправної втрати. У жінки немає сил на крик чи голосіння, вона виснажена горем і розпукою.

На межі з божевіллям, мати ніжно і тихо співає своєму полеглому сину востаннє **колискову**.

Вокаліз звучить як провісник трагічних подій уже на початку композиції та завершує пісню, обрамляючи твір, створює певну смислову арку між життям і смертю, **обов'язком і особистим щастям**.

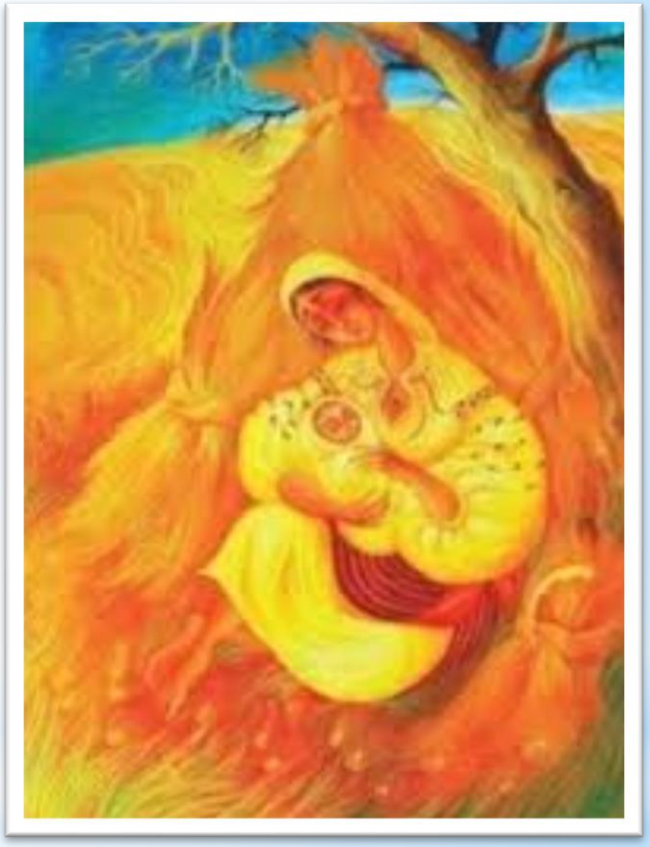

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

У тексі пісні зображено прощання матері із сином, який вирушає на війну.

Смертність під час боїв була надзвичайно великою, матері, які проводжали синів на війну, часто прощалися з ними назавжди. Жалісна картина прощання доповнюється символічним образом «качі», яка пливе по річці Тиса.

«Кача» могла символізувати як тотемну тварину певного регіону, так і могла стосуватись особистості героїв сюжету пісні.

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

Гей, плине кача по Тисині
Плине кача по Тисині
Мамко ж моя, не лай мені
Мамко ж моя, не лай мені

Гей, залаєш ми в злу годину
Залаєш ми в злу годину
Сам не знаю, де погину
Сам не знаю, де погину

Гей, погину я в чужім краю
Погину я в чужім краю
Хто ж ми буде брати яму?
Хто ж ми буде брати яму?

Гей, виберут ми чужі люди
Виберут ми чужі люди
Ци не жаль ти, мамко, буде?
Ци не жаль ти, мамко, буде?

Гей, як би ж мені, синку, не жаль?
Як би ж мені, синку, не жаль?
Ти ж на моїм серцю лежав
Ти ж на моїм серцю лежав
Гей, плине кача по Тисині
Плине кача по Тисині

Образ смерті є центральним у сюжетному розвитку піні.

Фраза юнака **«Хто ж ми буде брати яму?»** змальовує усвідомлення молодим чоловіком приреченості своєї долі.

Річка , в даному випадку, символізує перехід в інше неземне життя після смерті і **давній поховальний обряд** – спалювання покійників на воді.

Василь Сокіл вважає, що «прив’язка до конкретної назви річки Тиси чисто умовна, адже скоріше йдеться про тиху, заплавну воду (озерце)».

У пісні прослідковується конфлікт між **соціальним обов'язком та особистим щастям.**

Слова сина: «Погину я в чужім краю» відображають жертовність та усвідомлення юнаком своєї місії воїна-захисника, а слова матері «Ти на моїм серцю лежав» акцентують увагу на основній цінності, на людському житті та підкреслюють вагомість особистісних переживань та емоцій.

Пісня-реквієм «Пливе кача по Тисині»

Автентичне фольклорне виникнення ⟷ Естрадну популярність ⟷ Академічну професійну обробку

Для вітчизняного мистецтва нерозривний зв’язок між народним, естрадним і професійно-академічним є нашою національною культурною особливістю

Пісня-реквієм «Пливе кача по Тисі» має вагоме соціально-історичне значення для формування та розвитку українського сучасного суспільства. Адже твір, який дійшов до нас із глибини віків, у важкі, переломні часи об’єднав націю у спільному горі та став символом боротьби за національну ідентичність і свободу.

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

ВИСНОВОК

УКРАЇНСЬКА ПІСЕННА КУЛЬТУРА ВІДІГРАЛА ЧІЛЬНУ РОЛЬ У БОРОТЬБІ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ

Історична та культурна тяглість української пісні простежується від глибин віків і до сучасних реалій російсько-української війни

Дякую за увагу

Підготувала Лідія Макаренко (Іванюта), доцент кафедри вокального мистецтва НАКККіМ., 2024 р.

Використані джерела

1. **Задор Д., Костьо** Ю., Милославський П.Народні пісні підкарпатських русинів. Ч. 1. Ужго-род: Вид. Подкарпат о-ва науки, 1944. 108 с. URL: https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=31853.
2. Закарпатську співачку, яка відкрила українцям баладу «Гей, пливе кача по Тисині», нагородили почесною відзнакою. PMG.UA, 2017. URL: https://pmg.ua/culture/59446-zakarpatsku-spivachku-yaka-vidkryla-ukraincyam-baladu-gey-plyve-kacha-po-tysyni-nagorodyly-pochesnoy
3. **Макаренко Л.П.** Соціально-історичне значення пісенного фольклору для розвитку українського суспільства (на основі аналізу пісні-реквієму «Пливе кача по Тисині») / Вища освіта України, № 1. Теоретичний та науково-методичний часопис, Інститут вищої освіти НАПН України, 1(76)' 2020, С.43–48. https://journals.udu.kyiv.ua/index.php/vou/article/view/164/128
4. **Михайличенко Н.** Пісенний символ Революції Гідності // Теле- та радіожурналісти-ка. 2016. Випуск 15. С. 238–245.
5. *Гренджа-Донський в.* Твори / упоряд., вступ. ст. та приміт. О. Мишанича. — Ужгород : Карпати, 2001. — С. 33.
6. Фольклорні матеріали з отчого краю / зібр. В. Сокіл, Г. Сокіл. — Львів, 1998. — 614 с.
7. *Сокіл Василь* ПРО ПІСНЮ «ПЛИВЕ КАЧА ПО ТИСИНІ» *Народознавчі зошити. № 4 (118), 2014*